

พลังชุมชน: กระบวนการสร้างการรับรู้และกำหนดเป้าหมายร่วมเพื่อพัฒนา สร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในชุมชนพหุวัฒนธรรม*

Community Empowerment: The Process of Raising Awareness and Setting
Shared Goals to Develop Self-Worth Mechanisms among Older Adults in a
Multicultural Community

รัตติยา เหนืออำนาจ¹ และอัครเดช พรหมกัลป์²

Rattiya Nua-amnat and Akkaradecha Brahmamakappa

Received: September 02, 2025

Revised: October 18, 2025

Accepted: October 30, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการสร้างการรับรู้และกำหนดเป้าหมายร่วม เพื่อพัฒนากลไกสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในชุมชนพหุวัฒนธรรม โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมุ่งให้ผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน และภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ประชากร คือ ผู้สูงอายุอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 1,213 คน ในตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 45 คน ประกอบด้วยผู้สูงอายุ แกนนำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข พระสงฆ์ และตัวแทนภาคีเครือข่ายใน

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “การพัฒนากลไกการสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในชุมชนพหุวัฒนธรรม” ปีงบประมาณ 2568 กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

¹ มหาวิทยาลัยนครพนม; Nakhon Phanom University

² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: rattitik.prom@npu.ac.th

พื้นที่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล พระครูและคณะสงฆ์เถรวาท และผู้แทนภาคประชาสังคม เพื่อให้ข้อมูลเชิงลึกด้านทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบบันทึกภาคสนาม 2) แบบวิเคราะห์ SWOT Analysis 3) แบบบันทึก Key Messages และ 4) แบบบันทึกเวทีสะท้อนผลความคิดเห็นของชุมชน การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เก็บข้อมูลผ่านกระบวนการสี่ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การขับเคลื่อน การสังเกตการณ์ และการสะท้อนผล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา และตรวจสอบความถูกต้องด้วยวิธีสามเส้า ผลการวิจัย พบว่า ขั้นตอนการวางแผน พบว่าการลงพื้นที่พบปะผู้นำและผู้สูงอายุจาก 9 หมู่บ้าน ช่วยสร้างความเข้าใจร่วมกันและกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ทุกฝ่ายยอมรับ ขั้นตอนการขับเคลื่อน พบว่า การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และวิเคราะห์สภาพพื้นที่ร่วมกัน ทำให้เกิดข้อตกลงพัฒนาร่วมระดับตำบลในรูปของบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสร้างคุณค่าตนเองของผู้สูงวัย ขั้นตอนการสังเกตการณ์ พบว่า ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง เกิดความภาคภูมิใจและตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง และขั้นตอนการสะท้อนผล พบว่า ผู้สูงอายุและภาคีเครือข่ายรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรม เกิดแนวทางพัฒนาต่อเนื่อง และสร้างพลังร่วมในการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยในชุมชนพหุวัฒนธรรม กระบวนการวิจัยนี้สามารถขับเคลื่อนการสร้างการรับรู้และเป้าหมายร่วมได้อย่างเป็นรูปธรรม ผู้สูงอายุเกิดความตระหนักรู้ เห็นคุณค่าในตนเอง และร่วมกันพัฒนาวิถีทางสังคมที่ยั่งยืนโดยมีความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน และภาครัฐเป็นฐานสำคัญ

คำสำคัญ: พลังชุมชน, กระบวนการสร้างการรับรู้, เป้าหมายร่วม, กลไกสร้างคุณค่าในตนเอง

Abstract

This study aimed to facilitate the process of raising awareness and setting shared goals to develop self-worth mechanisms among older adults in a multicultural community. Participatory action research was employed, engaging older adults, community leaders, and network partners throughout all stages of implementation.

Research Article

The population consisted of 1,213 older adults aged 60 years and above in Nong Nom Wua Subdistrict, Lat Yao District, Nakhon Sawan Province. The purposive sample consisted of 45 participants, including older adults, community leaders, public health volunteers, monks, and representatives of local network partners. Key informants included community leaders, representatives of the Subdistrict Administrative Organization, monks, youth, and civil society representatives to provide in-depth information on the community's social and cultural capital. Research instruments comprised: (1) field observation records, (2) SWOT analysis forms, (3) key message recording forms, and (4) community reflection forum records. Data were collected and analyzed through a four-step process: planning, implementation, observation, and reflection. Descriptive content analysis was used, and data accuracy was verified through triangulation. The findings revealed that, during the planning stage, field visits to meet community leaders and older adults from nine villages helped build shared understanding and establish development goals accepted by all stakeholders. In the implementation stage, knowledge-sharing forums and joint analysis of local conditions led to agreements on subdistrict-level development in the form of a memorandum of understanding, which served as a key mechanism for fostering self-worth among older adults. During the observation stage, older adults participated actively, experienced a sense of pride, and became aware of their own value. In the reflection stage, older adults and network partners felt ownership of the activities, which contributed to sustainable development initiatives and collective efforts to improve the quality of life of older adults in the multicultural community. This research process effectively facilitated the creation of shared awareness and goals, increased older adults' self-recognition and self-worth, and promoted the

development of sustainable social mechanisms based on cooperation among households, temples, schools, and government agencies.

Keywords: Community Empowerment, Awareness-Raising Process, Shared Goals, Self-Worth Mechanisms

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรโลกได้ผลักดันให้ “สังคมผู้สูงอายุ” กลายเป็นวาระสำคัญแห่งศตวรรษ รายงานของ UNFPA และ HelpAge International ระบุว่า “ทุก ๆ วินาทีมีผู้ที่มีอายุครบ 60 ปีเพิ่มขึ้นถึง 2 คน” ซึ่งสะท้อนแนวโน้มอายุคาดเฉลี่ยที่ยืนยาวขึ้น และสัดส่วนของผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทั่วโลก (United Nations Population Fund & HelpAge International, 2012)

ในระดับโลก องค์การอนามัยโลกได้เสนอทิศทาง “Healthy Ageing” โดยกำหนดให้ผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลง ผ่านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตร การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม และการจัดระบบสนับสนุนแบบบูรณาการตลอดทศวรรษ 2021–2030 (World Health Organization, 2020) สำหรับประเทศไทย ภาพรวมทางประชากรชี้ให้เห็นทิศทางเดียวกัน โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (NSO) ได้ดำเนินการสำรวจผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ และเผยแพร่ผลการสำรวจรอบปี 2021–2024 เพื่อใช้เป็นข้อมูลกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติในระดับพื้นที่ (National Statistical Office, 2021/2024) ขณะเดียวกัน รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย 2565 โดยมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (TGR) ระบุว่า ประเทศไทยมีผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) ประมาณ 13 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 19 ของประชากรทั้งประเทศ (Ministry of Social Development and Human Security, 2023) ตอกย้ำถึงความจำเป็นในการเตรียมระบบรองรับทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสวัสดิการ อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่ท้าทายไม่ได้อยู่เพียงจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น แต่ยังรวมถึงคุณภาพชีวิตและสุขภาวะจิตสังคม วรรณกรรมด้านสุขภาพจิตผู้สูงอายุในประเทศไทยชี้ว่า ความเสื่อมถอยทางร่างกายและการลดลงของบทบาททางสังคมสัมพันธ์กับภาวะ

ซึมเศร้า ความวิตกกังวล และความรู้สึกเป็นภาระ ซึ่งสะท้อนถึง “การเห็นคุณค่าในตนเอง” ที่ลดลง การสร้างกลไกเพื่อเสริมคุณค่าในตนเองของผู้สูงวัยจึงเป็นสิ่งจำเป็นควบคู่กับการดูแลสุขภาพกาย

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับงานพัฒนาพื้นที่ในประเทศไทยที่ขับเคลื่อนผ่านพลังของเครือข่ายชุมชน โดยเฉพาะโมเดล “บวร-บ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ” ที่ใช้เป็นกลไกสร้างพื้นที่ทางสังคมและเวทีให้ผู้สูงอายุได้มีบทบาท (ยุรธ จินา และรมิตา จินา, 2561) จากการศึกษางานวิจัยของอดิญาณ์ ศรีเกษตรริน และคณะ (2564) เป็นหลักฐานสำคัญที่ยืนยันพลังของ “การมีส่วนร่วม” ผ่านการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน (CBPR/PAR) ในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งจำแนกกระบวนการออกเป็น 4 ระยะ ได้แก่ การวางแผน การดำเนินการ การกำกับติดตาม และการประเมินผล ผลการวิจัยพบว่าคะแนนคุณภาพชีวิต (WHOQOL) ของผู้สูงอายุหลังเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) ซึ่งตอกย้ำบทเรียนสำคัญว่า “พื้นที่ทางสังคมและกลไกการมีส่วนร่วม” สามารถเปลี่ยนเสียงของผู้สูงอายุให้กลายเป็นแนวทางปฏิบัติที่ตรวจสอบได้จริงและเป็นรูปธรรมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

จังหวัดนครสวรรค์สะท้อนให้เห็นการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ โดยการจัดสมัชชาสุขภาพจังหวัดในปี 2558 มีมติให้หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเครือข่ายภาคประชาสังคม ร่วมกันจัดตั้งกลไกเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนวัยสูงอายุ และดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแบบบูรณาการ (คณะกรรมการสมัชชาสุขภาพจังหวัดนครสวรรค์, 2558) การบูรณาการดังกล่าวช่วยสร้างความเชื่อมั่นว่า การดูแลผู้สูงวัยไม่ใช่เพียงภาระของครอบครัว แต่เป็นความรับผิดชอบร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม ขณะที่ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ เป็นตัวอย่างของพื้นที่ที่ก้าวเข้าสู่ “สังคมสูงวัยสมบูรณ์” โดยมีประชากรผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 25.47 ของประชากรทั้งหมด (องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนมวัว, 2566) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้ยังเผชิญข้อจำกัดด้านรายได้และบริการสังคม ขณะเดียวกันพื้นที่นี้กลับมีจุดแข็งด้านทุนทางวัฒนธรรมและเครือข่ายบวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน/ราชการ) ที่เข้มแข็ง รวมถึงการกำหนด “ธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธ” ร่วมกัน จึงเป็นที่มาของการเลือกพื้นที่ดังกล่าวเป็นกรณีศึกษาในการพัฒนากลไกสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงวัย โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและการเชื่อมโยงทุนทางวัฒนธรรมเข้ากับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการสร้างการรับรู้และกำหนดเป้าหมายร่วมเพื่อพัฒนาโครงสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงวัยในชุมชนพหุวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ คือ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ เป็นพื้นที่วิจัยต้นแบบและพื้นที่นำผลไปใช้ประโยชน์ เนื่องจากมีการขับเคลื่อนพัฒนาชุมชนผ่านเครือข่าย บวร (บ้าน-วัด-โรงเรียนและราชการ) อย่างเป็นรูปธรรม และในปี พ.ศ. 2565 ได้ดำเนินการคุ้มครองทางสังคมในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ จนเกิด “ธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธตำบลหนองนมวัว”

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ ผู้สูงอายุตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 1,213 คน ในตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ (องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนมวัว, 2566) กลุ่มเป้าหมายจะได้รับการอธิบายอย่างละเอียดในการเข้าร่วมโครงการวิจัย การขอความยินยอม การรวบรวมข้อมูลและการเสนอข้อมูลจะกระทำอย่างเคารพศักดิ์ศรีและความเป็นมนุษย์ของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ผ่านการตรวจสอบจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมีการกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

1. เกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัย (Inclusion Criteria) ประกอบด้วย 1) เป็นผู้สูงอายุที่อยู่ในตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ 2) สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม 3) สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอดโครงการ และ 4) สมัครใจในการใช้แบบประเมินระดับความภาคภูมิใจในตัวเอง

2. เกณฑ์การคัดออกผู้เข้าร่วมการวิจัย (Exclusion Criteria) ประกอบด้วย 1) ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอดโครงการ 2) ประสงค์ขอยกเลิกการเข้าร่วมกิจกรรม และ 3) ไม่สมัครใจในการใช้แบบประเมินระดับความภาคภูมิใจในตัวเอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบบันทึกภาคสนาม เป็นการบันทึกการสังเกตและรายละเอียดกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ โดยทีมวิจัยและนักวิจัยชุมชน
2. แบบวิเคราะห์ SWOT Analysis เพื่อวิเคราะห์สภาพบริบทเชิงพื้นที่ ในประเด็น จุดอ่อน จุดแข็ง อุปสรรค และโอกาส ในช่วงกลางของกระบวนการ เพื่อวิเคราะห์บริบทเชิงพื้นที่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และศาสนา ซึ่งช่วยให้ทุกฝ่ายมองเห็นภาพรวมและแนวทางพัฒนาที่สอดคล้องกัน
3. แบบบันทึก Key Messages เพื่อจดบันทึกสาระสำคัญและข้อเสนอหลักจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
4. แบบบันทึกเวทีสะท้อนผล เพื่อเก็บความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากเวทีคืนข้อมูล ในมุมมองของคนชุมชน

สรุปผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้นำเสนอกระบวนการสร้างการรับรู้และกำหนดเป้าหมายร่วมเพื่อพัฒนา กลไกสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงวัยในชุมชนพหุวัฒนธรรม ในรูปแบบของวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ พบว่า

1. การวางแผน คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและรับทราบ นโยบายการพัฒนาในเชิงพื้นที่ โดยดำเนินการในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตามผล เพื่อให้เกิดการบูรณาการองค์ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และสร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วม ประกอบด้วยวิธีการดำเนินการ ดังนี้

- 1.1 การเข้าพบนางสาวสุวัชร ศรีกำพี้ นายอำเภอลาดยาว ซึ่งเป็นผู้กำกับในเชิง นโยบายของภาครัฐ เพื่อรับทราบปัญหา นโยบาย รวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาในระดับอำเภอ และเข้าพบพระครูนิติสุตากร, ดร. รองเจ้าคณะอำเภอลาดยาว ซึ่งรับผิดชอบงานด้านเผยแผ่ ด้าน สาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอลาดยาว และในฐานะเจ้าอาวาสวัด หนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นผู้ขับเคลื่อนกิจกรรม

การพัฒนาชุมชนต้นแบบในพื้นที่ตำบลหนองนมวัว และเปิดโอกาสให้ใช้วัดหนองกระดุกเนื้อเป็นพื้นที่สาธารณะในการขับเคลื่อนกิจกรรมตลอดโครงการวิจัย

1.2 การจัดเวทีระดมความคิดเห็นกับแกนนำชุมชน เพื่อประสานความร่วมมือ สร้างความสัมพันธ์ที่ดี สร้างความไว้วางใจ และการยอมรับ รวมทั้งแนะนำ แนวคิด หลักการ ความสำคัญและรายละเอียดการขับเคลื่อนกิจกรรมตลอดโครงการ รวมถึงการกำหนดเงื่อนไขเวลาในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการรับรู้ในระดับพื้นที่ตำบล โดยมีผู้นำชุมชนและตัวแทนประชาชนจาก 9 หมู่บ้าน รวมถึงผู้แทนชมรมผู้สูงอายุของตำบลหนองนมวัวเข้าร่วมกิจกรรม

ภาพที่ 1 การลงพื้นที่เพื่อชี้แจงโครงการวิจัย

2. การขับเคลื่อนกระบวนการสร้างการรับรู้และกำหนดเป้าหมายร่วมเพื่อพัฒนาโลก สร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงวัยในชุมชนพหุวัฒนธรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

2.1 การกำหนดเป้าหมายและส่งเสริมการรับรู้ร่วมในระดับตำบล เป็นการสร้าง การรับรู้เกี่ยวกับกลไก กระบวนการในการสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงวัยในชุมชนพหุวัฒนธรรม และเปิดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ผู้แทนอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน/ชุมชน หรือ อสม. ผู้แทนภาคประชาสังคม และภาคีเครือข่ายในพื้นที่ เพื่อเป็นช่องทางในการประสานความร่วมมือระดับในระดับตำบลหนองนมวัว

ภาพที่ 2 การกำหนดเป้าหมายและส่งเสริมการรับรู้ร่วมในระดับตำบล

2.2 การวิเคราะห์สภาพเชิงพื้นที่ ภายหลังการกำหนดเป้าหมายและส่งเสริมการรับรู้ร่วมในระดับตำบล โดยจัดให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Experience Sharing) และ Group Workshop โดยใช้เครื่องมือ SWOT Analysis เพื่อวิเคราะห์สภาพบริบท และเปิดพื้นที่ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ได้ร่วมกันสะท้อนปัญหา อุปสรรค และแนวทางการรับมือที่เคยประสบมา โดยแบ่งผู้เข้าร่วมแบ่งกลุ่มย่อย 8-10 คนต่อกลุ่ม ในประเด็น การวิเคราะห์พื้นที่เพื่อมองเห็นจุดมุ่งหมาย และแนวทางการวิเคราะห์ในทิศทางเดียวกัน

ภาพที่ 3 การวิเคราะห์สภาพเชิงพื้นที่

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า

1) สภาพสังคมและประชากร ตำบลหนองนมวัวมีประชากรผู้สูงอายุจำนวน 1,213 คน ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนที่สูงเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรรวมของตำบล แสดงให้เห็นถึงการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มของชมรมผู้สูงอายุและแกนนำ

ชุมชนที่ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานและขับเคลื่อนกิจกรรม ทำให้เกิดเครือข่ายผู้สูงอายุที่เข้มแข็งและมีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนในหลายมิติ

2) สภาพเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนาและทำไร่ ซึ่งเป็นอาชีพหลักที่สร้างรายได้ แม้ว่าจะมีความมั่นคงในระดับครัวเรือน แต่ยังคงเผชิญกับความเสี่ยงจากภาวะเศรษฐกิจผันผวนและปัญหาสภาพแวดล้อม เช่น ภัยแล้งและการเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศ ทั้งนี้ยังมีทรัพยากรธรรมชาติและพื้นที่สาธารณะซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นฐานในการสร้างกิจกรรมเพื่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้

3) ทุนทางวัฒนธรรมและศาสนา พื้นที่ตำบลหนองนมวัวมีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและศาสนา โดยเฉพาะบทบาทของวัดและคณะสงฆ์ที่เป็นศูนย์กลางทางจิตใจและกิจกรรมสาธารณะ การบูรณาการเครือข่าย บวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน/ราชการ) ส่งผลให้เกิดพลังทางสังคมที่ช่วยสนับสนุนผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังมี “ธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธ” ที่เป็นกรอบคิดสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

4) จุดแข็งและโอกาส ตำบลหนองนมวัวมีความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายชุมชนและการมีส่วนร่วมของแกนนำท้องถิ่น อีกทั้งยังมีพื้นที่สาธารณะ เช่น วัดหนองกระดุกเนื้อ ซึ่งถูกใช้เป็นพื้นที่กลางในการจัดกิจกรรม ทำให้เกิดความพร้อมในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุต่อไป

5) จุดอ่อนและอุปสรรค อย่างไรก็ตามยังพบข้อจำกัดในบางด้าน เช่น การเข้าถึงบริการด้านสังคมและสุขภาพที่ไม่ทั่วถึง ความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุ รวมถึงข้อจำกัดด้านทรัพยากรในบางชุมชน ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินโครงการหรือการสร้างกลไกความร่วมมือในระยะยาว

กล่าวโดยสรุปว่า การวิเคราะห์สภาพเชิงพื้นที่สะท้อนให้เห็นว่า ตำบลหนองนมวัวมีทั้งทุนทางสังคม วัฒนธรรม และศาสนาที่เข้มแข็ง รวมถึงโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุที่เป็นฐานสำคัญ แต่ยังคงมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและบริการบางด้าน การนำข้อมูลเชิงพื้นที่นี้มาวิเคราะห์

อย่างเป็นระบบจึงเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการเชื่อมโยงไปสู่การหาแนวทางความร่วมมือและการจัดทำบันทึกข้อตกลงระดับตำบลในขั้นตอนถัดไป

2.3 การหาแนวทางจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระดับตำบล คณะผู้วิจัยได้จัดเวทีระดมความคิดเห็นร่วมกับผู้นำชุมชน ผู้แทนจากทั้ง 9 หมู่บ้าน ชมรมผู้สูงอายุ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) รวมทั้งตัวแทนจากภาคประชาสังคมและภาคีเครือข่ายในตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายสะท้อนความคิดเห็น กำหนดความต้องการและปัญหาร่วมกัน กระบวนการดังกล่าวทำให้เกิดเวทีสาธารณะระดับตำบล ที่สร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วม ความไว้วางใจ และการยอมรับซึ่งกันและกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีผู้สูงอายุเข้าร่วมอย่างจริงจัง จากเวทีแลกเปลี่ยนดังกล่าว ชุมชนได้กำหนดประเด็นร่วมที่ต้องการขับเคลื่อนในบันทึกข้อตกลง โดยได้มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ เพื่อให้ความร่วมมือเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ดังนี้

- 1) ผู้ดูแล /ครอบครัว ทำหน้าที่สนับสนุนผู้สูงอายุให้เข้าร่วมกิจกรรมในระดับตำบลและระดับหมู่บ้าน รวมถึงเป็นกำลังสำคัญในการดูแลและส่งเสริมให้ผู้สูงวัยมีส่วนร่วมกับสังคม
- 2) วัด ทำหน้าที่เป็นพื้นที่กลางในการจัดกิจกรรมของผู้สูงอายุ ทั้งในมิติทางศาสนา วัฒนธรรม และกิจกรรมเพื่อสาธารณะ โดยเฉพาะวัดหนองกระดุกเนื้อซึ่งถูกใช้เป็นศูนย์กลางของการขับเคลื่อนกิจกรรมภายใต้ “ธรรมนูญความสุขชุมชนวิถีพุทธตำบลหนองนมวัว”
- 3) โรงเรียน เยาวชนและสามเณร ทำหน้าที่ส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้และสร้างกิจกรรมเชื่อมโยงระหว่างวัย
- 4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ภาครัฐ ทำหน้าที่สนับสนุนทรัพยากรงบประมาณ และกำกับติดตามการดำเนินงาน
- 5) ภาคประชาสังคมและเครือข่าย ทำหน้าที่เสริมพลังการทำงาน ร่วมออกแบบกิจกรรม และเป็นกลไกตรวจสอบทางสังคม

ผลจากกระบวนการระดมความคิดเห็นและการวิเคราะห์สภาพเชิงพื้นที่ นำไปสู่การร่างบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระดับตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นเอกสารที่สะท้อนเจตนารมณ์ร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน ดังนี้

1) กำหนดเป้าหมายร่วม ทุกภาคส่วนเห็นพ้องต้องกันที่จะสนับสนุนกิจกรรมในการสร้างคุณค่าตนเองของผู้สูงวัยในตำบล โดยยึดผู้สูงวัยเป็นศูนย์กลาง

2) ระบุขอบเขตความร่วมมือในประเด็นการสร้างคุณค่าตนเองของผู้สูงวัยในชุมชน การจัดกิจกรรมวัฒนธรรมและศาสนา โดยใช้วัดหนองกระดุกเนื้อและพื้นที่สาธารณะเป็นศูนย์กลาง เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างรุ่น ผ่านการจัดกิจกรรมเยาวชนร่วมกับผู้สูงวัย

3) วางกลไกการติดตามและประเมินผล โดยไม่ได้จำกัดอยู่ที่หน่วยงานรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น แต่ใช้วิธีการมีส่วนร่วมของภาคสังคม โดยเฉพาะแกนนำชุมชน ชมรมผู้สูงวัย กลุ่มเยาวชน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการร่วมกันสะท้อนผลการดำเนินงานเป็นระยะ ผ่านเวทีประชุมชุมชนในตำบล

4) เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม ทุกภาคส่วนจะต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันและกำหนดบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน เช่น ครอบครัวดูแลสนับสนุนผู้สูงวัย วัดทำหน้าที่เป็นพื้นที่กลาง โรงเรียนและเยาวชนร่วมสร้างกิจกรรม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนทรัพยากร และภาคประชาสังคมเป็นกลไกเสริมพลังและตรวจสอบ

กล่าวโดยสรุปว่า ผลการวิจัยในประเด็นนี้ชี้ให้เห็นว่า การจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระดับตำบลมิใช่เพียงการสร้างเอกสารเชิงสัญลักษณ์ แต่เป็นกระบวนการทางสังคมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยมีผู้สูงวัยเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การบันทึกข้อตกลงที่เกิดขึ้นจึงสะท้อนทั้งความพร้อมของพื้นที่ และการวางรากฐานกลไกความร่วมมือที่ยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างคุณค่าตนเองและคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงวัยในชุมชนพหุวัฒนธรรมตำบลหนองนมวัว

3. การสังเกตการณ์ เป็นการสะท้อนผลกิจกรรม เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการประเมินความสำเร็จของกิจกรรมได้ โดยใช้วิธีการที่เน้นการสังเกต คณะผู้วิจัยได้มีการดำเนินการ

3.1 การบันทึกภาพกิจกรรมกลุ่ม (เวทีระดมความคิด) คณะผู้วิจัยได้แจ้งขออนุญาตและดำเนินการบันทึกภาพในระหว่างการจัดเวทีระดมความคิดเห็น โดยเก็บข้อมูลผ่านภาพถ่าย กิจกรรม แผนภาพ และกระดาษฟลิปชาร์ตที่ผู้เข้าร่วมกลุ่มเขียนขึ้นเอง พบว่า ผู้สูงวัยและแกนนำชุมชนมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็น การเขียนข้อเสนอ หรือการร่วมกัน

ออกแบบแนวทางการพัฒนา สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการตื่นตัวและการเปิดกว้างของชุมชนต่อกระบวนการสร้างการรับรู้และเป้าหมายร่วม

3.2 การจด Key Messages จากเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ นอกจากภาพถ่ายกิจกรรมแล้ว คณะผู้วิจัยได้จัดบันทึก Key Messages ที่ผู้เข้าร่วมสะท้อนออกมา โดยมุ่งเน้นเฉพาะประเด็นการ สร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ ผลการบันทึกพบประเด็นสำคัญดังนี้

1) การยอมรับจากสังคมชุมชน ผู้สูงอายุคาดหวังการมีพื้นที่และโอกาสในการแสดงบทบาท เช่น การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือการเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ ซึ่งช่วยยืนยันว่าพวกเขายังมีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับในสังคม

2) บทบาทของวัดและศูนย์รวมจิตใจ วัดถูกมองว่าเป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุรู้สึกว่ามีคุณค่า เนื่องจากเปิดโอกาสให้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและสังคม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและการมีส่วนร่วมในเชิงบวก

3) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรุ่น การมีเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมกับผู้สูงอายุในการทำกิจกรรม เช่น การเรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ผู้สูงวัยรู้สึกว่าตนเองยังมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดสิ่งดีงามให้กับสังคม

4. การสะท้อนผล เพื่อคืนข้อมูลให้แก่ชุมชน รับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพื่อสะท้อนผลการดำเนินการ ซึ่งมีใช้เพียงการรายงานข้อมูลกลับให้แก่ชุมชน แต่เป็นเวทีการมีส่วนร่วมช่วยให้ผู้สูงอายุและคนในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง เสริมสร้างความภาคภูมิใจ และสร้างกลไกการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยั่งยืนในชุมชนพหุวัฒนธรรม

กิจกรรมการสะท้อนผล

1) การนำเสนอผลกิจกรรม คณะผู้วิจัยได้นำเสนอภาพถ่าย แผนภาพ และข้อความ Key Messages ที่ได้จากเวทีแลกเปลี่ยนก่อนหน้านี้ เพื่อให้ชุมชนได้เห็นการมีส่วนร่วมของตนเองในทุกขั้นตอน

2) การรับฟังความคิดเห็นแบบกลุ่ม เปิดวงพูดคุยให้ผู้สูงวัย แยกนำชุมชน และเยาวชนได้สะท้อนมุมมองต่อความเหมาะสมของกิจกรรมที่ผ่านมา รวมถึงสิ่งที่ควรปรับปรุง

3) การรวบรวมข้อเสนอแนะเชิงประเด็น ใช้การเขียนบนกระดานฟลิปชาร์ตและการอภิปรายสั้น ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงไปตรงมาและสะท้อนความต้องการที่แท้จริงของแต่ละกลุ่ม ผลการสะท้อน การจัดเวทีสะท้อนผลทำให้ได้ข้อค้นพบที่สำคัญ ดังนี้

1) ผู้สูงอายุรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรม หลายคนแสดงออกว่าการได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

2) การสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งขึ้น ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้นำชุมชนและภาคีเครือข่ายช่วยเสริมแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างบ้าน-วัด-โรงเรียน/ราชการให้ชัดเจนขึ้น

3) การต่อยอดกิจกรรมในอนาคต มีข้อเสนอให้จัดกิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญาระหว่างรุ่นบ่อยขึ้น รวมถึงการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่ใช้วัดและพื้นที่สาธารณะเป็นเวทีกลาง

4) ความยั่งยืนของกลไกการสร้างคุณค่า ชุมชนเห็นพ้องว่าควรมีการจัดเวทีสะท้อนผลอย่างต่อเนื่องทุกปี เพื่อประเมินความก้าวหน้าและเสริมพลังผู้สูงวัยให้รู้สึกมีคุณค่าในตนเองอย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุปว่า กระบวนการสะท้อนผลมีบทบาทสำคัญในการคืนข้อมูลให้แก่ชุมชนตำบลหนองนมวัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อกิจกรรมที่ดำเนินไปแล้ว การจัดเวทีสะท้อนผลทำให้ผู้สูงอายุ รู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของงานวิจัยร่วมกัน ไม่ใช่เพียงผู้เข้าร่วมกิจกรรมเท่านั้น ข้อมูลที่ได้จากการสะท้อนผลยังสะท้อนความต้องการและความคาดหวังของชุมชนอย่างแท้จริง และกลายเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการวางแผนกิจกรรมระยะต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยในรูปแบบของวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

1. การวางแผน ผลการวิจัย พบว่า การลงพื้นที่เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกับผู้นำท้องถิ่นและคณะสงฆ์ รวมทั้งการจัดเวทีระดมความคิดเห็นกับแกนนำชุมชนและผู้สูงวัยจาก 9 หมู่บ้าน มีส่วนสำคัญในการสร้างความไว้วางใจและการยอมรับ ทำให้เกิดการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกัน โดยผู้สูงอายุไม่ได้อยู่ในฐานะผู้รับ แต่ได้แสดงบทบาทในการกำหนดแนวทาง

ร่วมกับชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ ลักษณะการมีส่วนร่วมเชิงกระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับงานของอดิญาณ์ ศรีเกษตรริน และคณะ (2564) ที่พบว่า การใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและส่งผลให้ผู้สูงอายุยอมรับและเข้ามามีบทบาทสำคัญมากขึ้นในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

2) การขับเคลื่อนกระบวนการสร้างการรับรู้และกำหนดเป้าหมายร่วมเพื่อพัฒนากลไกสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในชุมชนพหุวัฒนธรรม ผลการวิจัยสะท้อนว่า การจัดกิจกรรมสร้างการรับรู้ร่วมในระดับตำบล และการวิเคราะห์สภาพเชิงพื้นที่ด้วย SWOT Analysis ช่วยให้ชุมชนเห็นภาพรวมของจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนาผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ เวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุและแกนนำชุมชนสะท้อนประสบการณ์ตรง และนำไปสู่การกำหนดแนวทางร่วมกันจนเกิด บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระดับตำบล ซึ่งถือเป็นผลลัพธ์สำคัญที่สะท้อนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานของพระมหานรินทร์ บุราคร และศรัณย์ ฐิตารีย์ (2567) ที่ชี้ว่า การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้หลักการ “บวร” (บ้าน-วัด-โรงเรียน/ราชการ) สามารถเสริมสร้างพลังความร่วมมือและเพิ่มประสิทธิภาพของการขับเคลื่อนกิจกรรมได้จริง โดยเฉพาะเมื่อวัดถูกใช้เป็นพื้นที่กลางและศูนย์รวมกิจกรรม สอดรับกับบทบาทของวัดหนองกระดุกเนื้อที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

3) การสังเกตการณ์ ผลจากการบันทึกภาพกิจกรรม การเก็บแผนภาพ และการจด Key Messages พบว่า ผู้สูงอายุและแกนนำชุมชนมีการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นการเสนอความคิดเห็น การเขียนข้อเสนอ หรือการร่วมออกแบบแนวทางการพัฒนา ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจและตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง พร้อมทั้งมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ถ่ายทอดประสบการณ์และภูมิปัญญาสู่สังคม การที่ผู้สูงอายุรู้สึกว่ามีคุณค่าและได้รับการยอมรับ สอดคล้องกับงานวิจัยของฐิติตา ทาสวรรณอินทร์ และคณะ (2567) ที่พบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่าง “คุณภาพชีวิต” และ “ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง” ของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองย่อมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตโดยรวม

4) การสะท้อนผล (Reflecting) ผลการวิจัยยืนยันว่า การจัดเวทีสะท้อนผลเพื่อคืนข้อมูลแก่ชุมชน ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกเป็นเจ้าของงานวิจัยร่วมกัน ไม่ใช่เพียงผู้เข้าร่วมกิจกรรม ข้อมูลที่

ได้สะท้อนความต้องการและความคาดหวังที่แท้จริง เช่น การจัดการกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญาระหว่างรุ่น การใช้วัดเป็นศูนย์กลาง และการสร้างกลไกความร่วมมือที่ต่อเนื่อง ชุมชนเห็นพ้องต้องกันว่าควรมีเวทีสะท้อนผลเป็นประจำทุกปี เพื่อประเมินความก้าวหน้าและสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาคุณค่าในตนเองของผู้สูงวัย การคืนข้อมูลและเปิดโอกาสให้สะท้อนความเห็นทำให้เกิดกลไกการตรวจสอบทางสังคม (social accountability) ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมที่ย้ำถึงการสร้างความเป็นเจ้าของและความต่อเนื่องในชุมชน ตามที่อติญาณ์ ศรีเกษตรริน และคณะ (2564) รายงานว่า “เวทีสะท้อนผล” เป็นหัวใจของการคงอยู่ของกลไกพัฒนาผู้สูงอายุในระยะยาว

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการทำให้ผู้สูงวัยในตำบลหนองนมวัวเกิดการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง ผ่านการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน การขับเคลื่อน การสังเกตการณ์ และการสะท้อนผล และมีกลไกเชิงโครงสร้างที่เกิดขึ้นจริง คือ MOU ระดับตำบล ซึ่งไม่เพียงช่วยเสริมสร้างคุณค่าในตนเองให้แก่ผู้สูงวัย แต่ยังเป็นรากฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนพหุวัฒนธรรมตำบลหนองนมวัวอย่างต่อเนื่องและมั่นคง

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ กระบวนการสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงวัยในชุมชนพหุวัฒนธรรม ผ่านวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การขับเคลื่อน การสังเกตการณ์ และการสะท้อนผล

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

กระบวนการเหล่านี้มิใช่เพียงขั้นตอนทางเทคนิค แต่เป็นพื้นที่ทางสังคม ที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยการที่ผลวิจัยแสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ไม่ได้หยุดเพียงการสร้างคามพึงพอใจ แต่ก้าวไปสู่การสร้างกลไกเชิงโครงสร้างที่จับต้องได้ คือ บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระดับตำบล ซึ่งเชื่อมโยงพลังจากครอบครัว วัด โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคมเข้าไว้ด้วยกัน นอกจากนี้ ผลการสังเกตและสะท้อนผลยังยืนยันว่า ผู้สูงอายุเกิด การเปลี่ยนแปลงเชิงบทบาทและความรู้สึก จากเดิมที่เป็นเพียง “ผู้รับ” กลายเป็น “ผู้ร่วมสร้าง” และ “ผู้ถ่ายทอดคุณค่า” ให้แก่คนรุ่นใหม่ ผ่านกิจกรรมระหว่างวัยและการใช้วัดเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรม องค์ความรู้ใหม่นี้จึงชี้ให้เห็นว่า การสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุจำเป็นต้องอาศัยทั้งกระบวนการมีส่วนร่วม และกลไกโครงสร้างที่ยั่งยืนควบคู่กัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรบูรณาการบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระดับตำบล เข้ากับแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยประสานงานกับผู้สูงอายุ ชมรมผู้สูงอายุ และแกนนำชุมชน เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง อันจะทำให้การพัฒนาคุณค่าในตนเองของผู้สูงวัยดำเนินไปอย่างเป็นระบบและตรวจสอบได้จริง
2. วัดและคณะสงฆ์ควรใช้ผลการวิจัยเพื่อพัฒนาบทบาทของวัดให้เป็นพื้นที่กลางของกิจกรรมผู้สูงวัย ทั้งด้านศาสนา วัฒนธรรม และสังคม โดยจัดกิจกรรมร่วมกับครอบครัว ผู้สูงอายุ และเยาวชน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นและถ่ายทอดภูมิปัญญา ซึ่งจะช่วยเสริมบทบาทวัดในฐานะศูนย์รวมจิตใจ และเป็นกลไกสำคัญในการสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงวัยอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการสมัชชาสุขภาพจังหวัดนครสวรรค์. (2558). *เอกสารหลัก/มติโครงการพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม จังหวัดนครสวรรค์ พ.ศ. 2558*. ร้านโอปรินท์.
- จิตติมา ทาสวรรณอินทร์ และคณะ. (2567). คุณภาพชีวิตและความรู้สึกลึกมีคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ และความสัมพันธ์ระหว่างกัน. *วารสารวิจัยการพยาบาลและการสาธารณสุข*, 4(3), e266085.
- พระมหานรินทร์ บุราคร และศรัณย์ ฐิตารีย์. (2567). การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน (บวร). *วารสาร มจร ล้านนาวิชาการ*, 13(2), 66–78.
- ยุทธ จีนา และรมิตา จีนา. (2561). บวรสันติสุข : รูปแบบการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียนในการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการ จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(Special Issue 1), 47–60.

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนมวัว. (2566). *ฐานข้อมูลผู้สูงอายุ ประจำปีงบประมาณ 2566*.

https://www.nongnomwua.go.th/news_detail.php?id=66000272

อติญาณ์ ศรีเกษตรริน และคณะ. (2564). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 8(1), 85-99.

Ministry of Social Development and Human Security. (2023). *Situation of The Thai Older Persons 2022*. <https://thaitgri.org/?p=40218>

National Statistical Office. (2021/2024). *The Survey of the Older Persons in Thailand*. https://www.nso.go.th/nsoweb/nso/survey_detail/im?set_lang=en

United Nations Population Fund & HelpAge International. (2012). *Ageing in the twenty-first century: A celebration and a challenge*. <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Ageing%20report.pdf>

World Health Organization. (2020). *Decade of Healthy Ageing: Plan of Action (2021–2030)*. <https://www.who.int/publications/m/item/decade-of-healthy-ageing-plan-of-action>